

درس خارج فقه استاد هادی عباسی خراسانی

۹۹/۰۳/۱۸

بسم الله الرحمن الرحيم

« فهرست دروس

حوزه علمیه قم

مسجد اعظم

قم

مدرسه فیضیه

مدرسه خان

مدرسه آیت الله گلپایگانی

سایر مدارس

فقه معاصر

تفسیر

رجال

دروس به زبان عربی

حوزه علمیه نجف

نجف

حرم امیرالمؤمنین (ع)

مساجد

حوزه علمیه مشهد

مدرسه آیت الله خویی

سایر مدارس مشهد

تفسیر و نهج البلاغه

سایر حوزه‌ها

شهرستانها

کربلا

بیروت

دمشق

داکار (آفریقا-سنگال)

قطیف و احساء

کابل

سایر موضوع‌ها

کلام و فلسفه

طب در روایات

بزرگان معاصر

تقریر عربی درس‌ها

راهنمای تقریر نویسی

پخش زنده

ثبت نام

ویرایش اطلاعات

دریافت نرم افزار

زمان درس‌ها

نحوه گفتگو

تالارها

امکانات جانبی

سوالهای متداول

مشکل نمایش حروف فارسی

موضوع: مسائل مستحدثه/مسأله کرونا/حکم عبادات بیمار مبتلا

به کرونا

حدیث اخلاقی

عن الامام العسکری علیه السلام: ما من بلیة الا و فیها نعمة

تحمیط بها. [۱]

در نگاه امام عسگری علیه السلام به بلاها نگاه گران‌سنگی به بلا است. گفتیم واژه بلا اعم از سیئه و حسنه است. ایشان فرمودند هیچ بلایی نیست الا اینکه نعمتی آن را احاطه کرده است. اگر بخواهیم بیان تفسیری آزاد داشته باشیم می‌گوییم بلا ظاهرش نعمت و باطنش نعمت است. اگر این طور باشد بحث نسبت بلایا مسلم است. چون در نظام وجود شرور نسبی هستند. همان طور که عرض کردیم نسبت بلا به جزئیات است ولی نسبت به نظام احسن اصلاً همه‌اش نعمت است.

فشرده مباحث گذشته

ما قائل به تمثیل هستیم نه تخصیص مگر ما خرج بالدلیل. بیان مصادیق هستند که با توجه به ازمنه مختلف قابل تغییر و تبدل است. ما با مسأله جدیدی مواجه شدیم که فقه باید پاسخ‌گو باشد. ویروس حاد تنفسی یا کووید ۱۹. همان‌طور که در جلسه

گذشته گفتیم در تاریخ صدها ویروس و ۲۰-۳۰ ویروس مشهور در جهان داشتیم با کشتار دسته‌جمعی.

اشاره به روایات بحث

از جمله علما غزالی در احیاءالعلوم ج ۴ ص ۳۳ تا ۳۸ مفصل درباره طاعون روایاتی می‌آورد که عامه هم به آن استناد می‌کنند. ایشان وقتی روایات را مطرح می‌کند عمدتاً می‌گوید طاعون با توکل سازگاری ندارد. همان‌طور که مباحث اخلاقی دارد و مرحوم فیض هم محجة البیضاء را بر اساس آن نوشت.

روایات ما هم نمونه‌هایی دارد. مرحوم مجلس در بحار ج ۸ ص ۲۸۶ و ج ۶۵ ص ۱۸۴ روایاتی را راجع به طاعون بحث می‌کنند. ما نمونه‌هایی را داریم که با اوصاف مطابقت دارند گرچه خود اسم نیست:

عن أحمد بن الحسن الحسيني ، عن أبي محمد العسكري ، عن أبيه ، عن أبيه ، عن الرضا ، عن أبيه (عليه السلام) قال : قيل للصادق (عليه السلام): أخبرنا عن الطاعون ، فقال : عذاب الله لقوم ، ورحمة الآخرين ، قالوا : وكيف تكون الرحمة عذاباً؟ قال : أما تعرفون أن نيران جهنم عذاب على الكفار وخزنة جهنم معهم فيها فهي رحمة عليهم. [۲]

تنقیح مناط می‌توانیم داشته باشیم. همان‌طور که مقام معظم رهبری دو تعبیر برای این بیماری داشتند که بیماری منحوس است به خاطر آفاتش و دیگری طاعون جدید. از اینجا نظر فقهاتی ایشان را می‌توان فهمید که ایشان هم قائل به تمثیل هستند. می‌توانیم از آن روایات استفاده کنیم. در طاعون چند بحث مطرح می‌شود که شبیه کرونا است. یکی فرار از طاعون است. گاهی به عنوان بحث معرفتی و اعتقادی است مثلاً اینکه انسان نمی‌تواند از اراده الهی خارج شود. در برخی موارد هم بین مباحث فقهاتی و اعتقادی خلط شده است. در معرفتی سخن از اراده الهی است و

اینکه با توکل چه می‌سازد ولی بحث دیگر اینکه حضرت امیر المؤمنین علیه السلام از زیر دیوار شکسته بلند شدند که از قضا الهی به قدر الهی پناه بردم.

ما نباید چرا داشته باشیم نه مباحث اعتقادی ما اجازه می‌دهد و نه مباحث فقهاتی ما.

در اینجا احکام تکلیفی و وضعی داریم که دایره مدار فرد و جمع است.

برخی آیات بحث

﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [۳] آنچه ما می‌دانیم از کرونا کم است.

﴿فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [۴] بشر در مواجهه با بلایا کراهت دارد چون ظاهر بلا رنج‌آور است.

﴿عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [۵]

انسان مؤمن شاکر و غیر او فرقی این است که ﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ﴾ و ﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ﴾ [۶] مؤمن خوبی‌ها را از خدا و بدی‌ها را از خود می‌داند.

﴿وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشفِينِ﴾ [۷] حضرت ابراهیم علیه السلام بیماری را به خود نسبت دادند و شفا را به خدا. ناپسند و بلا و شر را به خود نسبت دهیم و خیر را به خدا.

البته نظر ما این است که افعال بشر گاهی نتیجه افکار و کردار خودش است. برای همین گفتند مواظب اندیشه‌هایتان باشید که اوصاف و اخلاق و رفتار شما حسنه باشد. اینها در یکدیگر تاثیر دارند. گاهی خود انسان باعث برخی بلاها می‌شود.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ [۸]

کسی محضر امام رضا علیه السلام رسید و سؤال کرد از برخی بلاهای جدید. حضرت جمله زیبایی فرمودند:

كلما احدث العباد من الذنوب ما لم يكونوا يعلمون احدث الله
لهم من البلاء ما لم يكونوا يعرفون. [۹]

هرگاه بندگان گناهان جدیدی را که قبلاً نمی‌دانستند انجام دهند،
خداوند برای آنان بلا (و عذاب) جدیدی که نمی‌شناختند
می‌آورد.

وقتی بندگان گناهان جدید کنند بلاهای جدید می‌آید.

برای همین امام صادق علیه السلام فرمودند مردم به قدری که با
گناهانشان مرگ به سراغشان می‌آید با اجلشان نمی‌آید: **يَعِيشُ
النَّاسُ بِإِحْسَانِهِمْ أَكْثَرَ مِمَّا يَعِيشُونَ بِأَعْمَارِهِمْ وَ يَمُوتُونَ بِذُنُوبِهِمْ
أَكْثَرَ مِمَّا يَمُوتُونَ بِأَجَالِهِمْ.** [۱۰]

ابتدا به احکام تکلیفی فرد مبتلا می‌پردازیم:

اعمال عبادی فرد مبتلا به کرونا

فردی که مبتلا به کرونا شده است اطلاعاتی داریم که **﴿وَلَا عَلَى
الْمَرِيضِ حَرَجٌ﴾** [۱۱] حرج دائر مدار اشخاص است در افراد
آن نمی‌توانیم بگوییم احکام یکی است بلکه دائر مدار فرد است.
گاهی شدید مبتلا می‌شود و گاهی خفیف. در برخی مبتلایان کرونا
حکمش با افراد مریض دیگر فرقی ندارد. درست است که به
لحاظ طب مریض است ولی به لحاظ شرع خیر. اگر خفیف مبتلا
شده است و می‌تواند اعمال عبادی‌اش را انجام دهد باید این کار
را بکند.

مبتلایان به دیابت و مرض‌های قلبی و معده نسبت به روزه، برخی
می‌توانند روزه بگیرند و برخی خیر. در برخی صدق مریض فقهی
نمی‌کند. نسبت مریضی فقهی و مریضی پزشکی عموم و خصوص
من وجه است و صدق جزئی دارند و مصداق جمع دارند و عموم
و خصوص مطلق و تساوی نیست.

ممکن است پزشک هنوز به این نتیجه نرسیده این مریض است
ولی شرع بر اساس عرف می‌گوید این فرد مریض است.

شدیدترین مرحله وقتی است که نمی‌تواند اعمالش را انجام دهد.
اگر نتوانست وضو بگیرد باید تیمم کند. اگر تا آخر وقت
توانست طهارت داشته باشد و دست و پایش را تکان دهد یا او را
تیمم دهند، باید انجام دهد.

حکم اضطرار در بیماری

ما اوامر ظاهری و اضطراری را مانند اوامر واقعی مجزی می‌دانیم
و نیازی به قضا هم ندارد.

صحیحہ محمد حلبی (تمام فرزندان و پدر موثق هستند) عن
محمّد بن سنان ، عن عبدالله بن مسكان و عن فضالة ، عن حسين
بن عثمان ، عن عبدالله بن مسكان ، عن محمد الحلي قال : قلت
لأبي عبدالله (عليه السلام) : الجنب يكون معه الماء القليل ، فإن
هو اغتسل به خاف العطش ، أیغتسل به أو یتیمم ؟ فقال : بل
یتیمم ، وكذلك إذا أراد الوضوء . [۱۲]

می‌خواهیم تمثیلی پیش برویم. بیماری که نیاز به طهارت دارد
غسل و وضو و... ولی دستگاه به او وصل است.

روایت دارای سلسله سند خوبی است و صحیحہ است.

انسان جنب آب کمی دارد و اگر غسل کند خوف عروض
تشنگی دارد وضو بگیرد و غسل کند یا خیر و تیمم کند؟ فرمودند
تیمم کند و وضو غسل نکند.

اینجا دو مبنا است یکی اینکه مریض و عطشان یکی است و هر
دو معذور از استفاده آب هستند ولی برخی می‌گویند فرق دارند.
ولی سخن در این است که انگیزه تیمم کردن و غسل نکردن
ضرر است و یا خوف است و آیا این دو با هم متفاوت هستند و
یا دو نمونه از علت واحده هستند؟

اگر مکلفی لجبازی کرد یا وسواس داشت و وظیفه‌اش تیمم بود
ولی وضو گرفت در عین ضرر، حکمش چیست؟

در صورتی که گفتید لا ضرر اصل وضو را می برد و تکلیف را در نتیجه وضویش باطل است. ولی اگر گفتیم لا ضرر حکم وضو را می برد اما اینکه مصلحت وضو را هم از بین ببرد چنین نیست در این صورت اگر تیمم نکرد اعاده ندارد.

ما عرضمان این است که ضرر و حرج شخصی است و برای هر کس به حسب خودش صدق می کند و ثانیاً لا ضرر گاهی اصل حکم را می برد. درست است حکم ثانوی است ولی حاکم است. به نظر ما بین جنبی که خوف عطش دارد و بیماری که خوف ضرر دارد یکی است. رافع مصلحت حکم نیز هست و یا رافع ظاهر حکم است، باید ببینید کدام نظر را دارید؟ خوف و ضرر به نظر ما یکی است. باید موضوع شناسی کنیم مریض ها متفاوت هستند. جایی که دستور پزشکی صادر می شود واقعا ضرر دارد و اطاعت نمی کند به نظر ما او امر پزشک همانند فقیه است و لازم الاتباع است گرچه ارشادی است. رجوع به او مانند رجوع به فقیه است در موضوعات.

اولین حکم در بحث عبادات بود که اگر بتواند انجام می دهد ولی اگر نتوانست و شرعا مریض بود و از گفته طیب برایش علم حاصل شد باید به وظیفه مریض عمل کند. احکام مرضی خاص است به ویژه در طهارت. در خود حکمی که وضو ندارد بین ضرر و خوف تفاوتی نیست ولی اینکه رافع علی الاطلاق است یا خصوصیت ملاحظه فرمایید. شاید عطشان اگر وضو گرفت صحیح باشد ولی مریض اگر گرفت باطل است. عطشان ایثار کرده است ولی مریض به وظیفه اش عمل نکرده است. در وقت باید اعاده کند و در خارج وقت باید قضا کند.

- [۱] بحار الأنوار - ط دارالاحياء التراث، العلامة المجلسي، ج ۷۵، ص ۳۷۴.
- [۲] بحار الأنوار - ط دارالاحياء التراث، العلامة المجلسي، ج ۸، ص ۲۸۶.
- [۳] اسراء/سوره ۱۷، آيه ۸۵.
- [۴] نساء/سوره ۴، آيه ۱۹.
- [۵] بقره/سوره ۲، آيه ۲۱۶.
- [۶] نساء/سوره ۴، آيه ۷۹.
- [۷] شعراء/سوره ۲۶، آيه ۸۰.
- [۸] الرعد/سوره ۱۳، آيه ۱۱.
- [۹] علل الشرائع، الشيخ الصدوق، ج ۲، ص ۵۲۲.
- [۱۰] بحار الأنوار - ط دارالاحياء التراث، العلامة المجلسي، ج ۵، ص ۱۴۰.
- [۱۱] نور/سوره ۲۴، آيه ۶۱.
- [۱۲] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ۳، ص ۳۸۸، أبواب وضو، باب ۲۴، ح ۳۹۴۵، ط آل البيت.

